

Бойко Інна Семенівна
*Національний університет «Одеська морська академія»,
доцент кафедри морського права, кандидат політичних наук, доцент*

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ ПРАВОСУДДЯ В СИСТЕМІ ПРАВОВИХ АКТІВ ЄС

I. Згідно з положеннями Договору про функціонування Європейського Союзу (ст. 251 – 280, 299) Європейський суд правосуддя [Суд Європейського Союзу, European Court of Justice, CJEU] – найвища ланка судової системи ЄС, що забезпечує дотримання законності під час тлумачення та застосування права ЄС. Процедура діяльності СЄС визначається Протоколом № 3 до Договору TFEU [1].

Основні функції Європейського суду правосуддя стосуються:

- а) перевірки законності актів інститутів Європейського Союзу;
- б) забезпечення виконання зобов'язань державами-членами за договорами ЄС;
- в) інтерпретації права Європейського Союзу на прохання національних судів і трибуналів (преюдиційна процедура).

Суд розглядає справи щодо ухвалення попереднього рішення (за клопотанням національного суду про тлумачення правових норм ЄС); позови у зв'язку з невиконанням зобов'язань (Єврокомісія ініціює позов, якщо вважає, що держава-член ЄС не виконує свої зобов'язання відповідно до законодавства ЄС, такий позов може бути ініційований також іншою державою-членом); позови про визнання рішень недійсними (якщо держава-член ЄС, Рада ЄС, Європейська комісія, Європейський парламент вважають, що конкретний правовий акт ЄС не є правомірним, вони можуть звернутись з проханням його скасувати, такі позови можуть ініціювати і фізичні особи); позови про бездіяльність (проти інституцій ЄС).

Суд виступає судом касаційної інстанції по відношенню до рішень Суду загальної юрисдикції, а також розглядає як суд першої інстанції найбільш

важливі справи, які стосуються усунення неоднозначності у застосуванні договорів та «вторинного» законодавства ЄС. Так, по першій інстанції Суд розглядає лише найбільш важливі справи за позовами держав-членів, інституцій ЄС, також він виконує функцію гаранта договорів ЄС як орган конституційної юстиції, коли перевіряє на предмет відповідності їм положення «вторинного» законодавства. Тобто до родової підсудності Суду (по першій інстанції) віднесено розгляд таких справ:

- 1) за зверненнями держав-членів, Єврокомісії, в тому числі після розгляду цим органом відповідної скарги іншої держави-члена, про невиконання державою-членом зобов'язань за договорами ЄС (статті 258–260 TFEU);
- 2) у спорах, пов'язаних із застосуванням актів, ухвалених на основі договорів ЄС, що створюють європейське право інтелектуальної власності (ст. 262 TFEU);
- 3) за зверненнями національного суду держави-члена з метою прийняття попереднього рішення стосовно тлумачення TEU і TFEU та чинності й тлумачення актів установ, служб, агенцій Союзу (ст. 267 TFEU);
- 4) за запитом держави-члена, визначеної Європейською Радою або Радою, щодо правомірності акта, ухваленого Європейською Радою відповідно до ст. 7 Договору TEU та лише з точки зору дотримання при його прийнятті процедурних положень (ст. 269 TFEU);
- 5) виконання державами-членами зобов'язань за Статутом Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) (за зверненням Ради директорів цієї установи); заходів, ухвалених Радою керівників ЄІБ (за зверненнями держави-члена Європейської Комісії або Ради директорів ЄІБ); виконання національними центральними банками зобов'язань за договорами ЄС та Статутом ЄСЦБ та ЄЦБ (ст. 271 TFEU);

6) будь-яких спорів між державами-членами, що пов'язані з предметом TEU та TFEU, якщо сторони передали його вирішення за спеціальною угодою (ст. 273 TFEU);

7) справи, пов'язані з перевіркою правомірності рішень, які передбачають обмежувальні заходи стосовно фізичних або юридичних осіб, ухвалених Радою ЄС на основі глави 2 розділу V TEU (в рамках реалізації заходів щодо спільної зовнішньої політики) тощо.

II. В установчих договорах ЄС прямо не вказується на обов'язковість для ЄС своїх попередніх рішень, але за умов відсутності доктрини *stare decisis*, практика суду ЄС розвивається відверто за прецедентним принципом, рішення Суду ЄС є формальним джерелом права та частиною правової системи ЄС. Правотворча діяльність Суду має місце, коли Суд створює інтерпретаційні акти та здійснює судовий контроль за правовими актами держав-членів ЄС на предмет відповідності загальноєвропейському законодавству.

Судова правотворчість Суду ЄС відрізняється від «класичного» прецедентного права, але залишається такою, оскільки судді не можуть подолати свої попередні правові позиції без вагомих на те причин, й тому важко провести розрізнення між суддями та законодавцем, оскільки будь-яке застосування передбачає тлумачення, що означатиме вдосконалення та конкретизацію норм права [2].

Особливість прецедентного права Європейського Союзу полягає в тому, що в установчих договорах немає положень, які прямо вповноважують суди встановлювати нові норми права. Найважливіша особливість судових прецедентів полягає в їх юридичній силі: рішення, що виносяться Судом ЄС, розглядаються як прецеденти і є обов'язковими для усіх держав-членів, особливо у тих випадках, коли мова йде про тлумачення установчих актів, даних Судом, та при прийнятті рішень щодо запитів національних судових установ, які розглядаються на основі преюдиційної процедури. Невиконання

рішень Суду тягне за собою застосування санкцій, передбачених установчими договорами. Так, в справі C-38/14 Суд вирішив, що держава не може замінити видворення з країни штрафом стосовно іноземного громадянина, який прибув в країну ЄС нелегально з третьої країни. Справа була направлена в суд ЄС судом Іспанії в рамках преюдиційної процедури і стосувалося марокканського громадянина, видворення якого з країни і заборона на в'їзд протягом п'яти років були замінені на штраф. Суд ЄС постановив, що мета директиви 2008/115 / ЄС про видворення нелегальних мігрантів полягає в створенні ефективного механізму, що дозволяє зберігати порядок в міграційній політиці. Більш того, штраф і видворення виключають один одного, тому їх одночасне застосування є необґрунтованим [3].

Суд ЄС вирішує питання щодо взаємин між інституціями ЄС та впливає на законотворчий процес в рамках Європейського Союзу. Так, у рішенні по справі C-409/13 від 14 квітня 2015 р. щодо можливості Європейської комісії відкликати законопроект під час розгляду на стадії узгодження пропозицій Комісії з Радою ЄС та Європейським парламентом в рамках звичайної законодавчої процедури. На даній стадії Комісія має повноваження відкликати документ, якщо існує ймовірність, що наступні поправки повністю змінять основну мету пропонованого до прийняття акта. Реалізувати цю можливість Комісія може тільки до того часу, поки Рада ЄС не визначила свою позицію в рамках першого читання. Суд вказав, що така процедура не вказана в установчих договорах, тому не повинна сприйматися як право вето. У той же час на Комісії лежить обов'язок пояснити причини, за якими пропонований до прийняття акт буде відкликаний [4].

Суд ЄС підтвердив правило, згідно з яким будь-які спори між державами-членами ЄС з питань, що належать до відання ЄС можуть розглядатися тільки судовими інстанціями Союзу. Так, у рішенні по справі C-459/03 Єврокомісія v. Ірландія від 30.05.2006р., враховуючи прецедентні рішення попередніх справ

[5], Суд доповнив правило уточненням: будь-яке рішення, винесене міжнародним судом з питань, пов'язаних зі сферою ведення і компетенції Союзу, незалежно від того, чи йде мова про виняткову компетенцію і обсязі врегулювання правом ЄС, не може мати юридичну силу на території ЄС і не породжує ніяких юридичних наслідків для суб'єктів європейського права [6, para.63].

III. Оскільки рішення Суду ЄС є не тільки правозастосовними, але і правотворчими актами, вони за загальним правилом офіційно переводяться на всі 24 офіційні мови ЄС і публікуються на цих мовах (ст. 36 Процесуального регламенту Суду) [7]. Резолютивні частини цих актів публікуються в офіційному журналі Європейського Союзу (серія C). Цілям опублікування повних текстів судових рішень служить офіційний друкований орган Суду ЄС – "Збірник судової практики" [франц. Recueil de la jurisprudence, Rec.; англ. European Court Reports, ECR].

Список використаної літератури:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з [...] Європейський Союз, ЄЕС; Договір, Міжнародний документ, Протокол [...] від 07.02.1992, 25.03.1957. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
2. Шевчук С. В. Судовий прецедент у праві ЄС // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 6. – С. 78-85
3. Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 23 April 2015 in case C-38/14 available at <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0038&lang1=en&type=TXT&ancre=>
4. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 14 April 2015 in case C-409/13 available at <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62013CJ0409&lang1=en&type=TXT&ancre=>
5. Див.: C-53/96 Hermès [1998] ECR I-3603, paragraph 33, Joined Cases C-300/98 and C-392/98 Dior and Others [2000] ECR I-11307, paragraph 33, and Case C-13/00 Commission v Ireland [2002] ECR I-2943.
6. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 30 May 2006 in case C-459/03. – available at: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=>

9ea7d0f130de134925dbe8c042c3b72a9918695ea10f.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4P
b38Pe0?text=&docid=57551&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first
&part=1&cid=423728

7. Consolidated version of the Rules of Procedure of the Court of Justice
of 25 September 2012 (as amended on 18 June 2013 and on 19 July 2016)
available at https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_en.pdf